

Văn Hóa Và Vận Mệnh Đất Nước

Lý Lạc Long

Cách đây khoảng 2500 năm (500 năm trước tây lịch), Lão Tử, một triết gia nổi tiếng của Trung Hoa đã nói: "Làm thầy thuốc mà sai lầm thì chỉ giết một người; làm chính trị mà sai lầm thì tàn hại cả đất nước; làm văn hóa mà sai lầm thì gây tai họa cho muôn đời". Trải qua một thời gian dài, nhìn vào lịch sử phát triển của xã hội loài người, hầu hết chúng ta đều thấy nhận xét của Lão Tử là đúng đắn. Văn hóa rất quan trọng và quan hệ mật thiết đến vận mệnh của một quốc gia. Những sai lầm về văn hóa sẽ làm băng hoại xã hội, di hại cho nhiều thế hệ (đời) về sau. Người Việt Nam vẫn hường tự hào là chúng ta có hơn 4000 năm văn hiến và cách đây khoảng 3000 năm, dưới thời Hùng Vương, với nền văn hóa Đông Sơn (văn hóa đồ đồng), Việt Nam đã có lúc đạt đến một nền văn minh rực rỡ mà các nhà khảo cổ học quốc tế ngày nay dùng làm tiêu chuẩn để so sánh với các nền văn hóa của các quốc gia khác ở vùng Đông Nam Á ở cùng thời điểm.

Ít hay nhiều, ai cũng băn khoăn đến vận mệnh của dân tộc và đất nước và hiểu rõ hơn về "định nghĩa" của những từ ngữ "văn hóa", "văn minh" và "văn hiến" sẽ giúp chúng ta có một cái nhìn đúng đắn về vấn đề này. Hãy cùng tham khảo những ý kiến của các học giả để hiểu rõ ràng về ba từ ngữ này, ít nhất đây cũng là một điều bổ ích cho kiến thức và để hiểu tại sao Lão Tử đã nói: "... Làm văn hóa mà sai lầm thì gây tai họa cho cả muôn đời".

Theo Đào Duy Anh, trong Hán- Việt Tự Điển, tác giả đã định nghĩa: " Văn hóa (văn vật và giáo hóa) là dùng văn tự mà giáo hóa cho người; Văn minh (phản nghĩa với dã man) là cái tia của đạo đức, phát hiện ở nơi chính trị, pháp luật, học thuật, điển chương, v.v.... ; Văn hiến là sách vở và nhân vật tốt trong một đời.

Theo Duyên Hạc Lê Thái Ất, một cựu luật sư và giáo sư Đại học Vạn Hạnh và Học viện Quốc Gia Hành Chánh ở Sài Gòn (trước 1975) viết: "Văn hóa là cái đẹp riêng của con người thể hiện ở lề lối sống hàng ngày. Con vật không có văn hóa. Sinh hoạt văn hóa có tính hướng thượng, tạo thành cái đẹp cao quý của con người. Khi văn hóa phát triển tiến bộ, đạt đến một trình độ đáng kể trong đời sống thực tế, gọi là văn minh. Khi nếp sống văn minh được sắp xếp hài hòa thành những định chế qui định cuộc sống tập thể xã hội, đem lại sự thịnh trị, phồn vinh và hạnh phúc cho mọi người, khi đó gọi là văn hiến. Đó chính là tinh hoa của văn hóa..."(báo Ngày Nay, số 346 ngày 1-7-1996).

Như vậy, chúng ta có thể thấy văn hoá rất là quan trọng, phải có văn hóa mới có văn minh và văn hiến. Để hiểu rõ ràng hơn nữa thế nào là văn hóa (culture), hai tác giả Hoài Nguyên và Đinh Khang Hoạt sẽ giúp chúng ta hiểu thêm về từ ngữ "văn hóa". Theo Hoài Nguyên và Đinh Khang Hoạt, trong cuốn Vấn Đề Văn Hóa Việt (xuất bản năm 1994 tại Portland, OR - Hoa Kỳ, trang 10-11), tác giả viết như sau:

"1. Theo Random House College Dictionary (Resised Edition 1988), văn hóa là:

- Phẩm giá của con người hay xã hội thăng hoa trong các lãnh vực như nghệ thuật, văn tự, cung cách, v.v....
- Hình thái đặc biệt của giai đoạn văn minh.
- Nếp sống của con người đã được truyền tiếp từ thế hệ này qua thế hệ khác.

2. Theo Encyclopedia Britannica (vol 3, 15th Edition - 1991): Văn hóa là những hình thức tổng hợp các kiến thức, niềm tin và hành vi của con người, có nghĩa là văn hóa bao gồm ngôn ngữ, tư tưởng, tín ngưỡng, phong tục, cấm kỵ, luật lệ, giáo dục, kỹ thuật, nghệ thuật, nghi thức, lễ bái và những yếu tố liên hệ khác.

3. Theo Việt Nam Tự Điển của Ban Văn Học Hội Khai Trí Tiến Đức, trang 262: "Văn là vẻ đẹp, hóa là thay đổi; văn hóa là sự giáo dục do văn học đã thấm thấu vào người ta".

4. Theo quan điểm của các nhà xã hội học như A. Kroeber và C. Kluckhohn: "Trọng điểm của văn hóa bao gồm những tập truyền tư tưởng và nhất là những giá trị dính liền với các tư tưởng đó. Hệ thống văn hóa là một mặt được coi như là sản phẩm của hành động, mặt khác là điều kiện để thực thi các hành động khác." (A. Kroeber & C. Kluckhohn: "Culture, a critical Review of Concepts and Definition, P. 357).
5. Theo truyền thống các nhà nhân chủng học Hoa Kỳ, "Văn hóa gồm những gì mà các nhà xã hội học gọi là hệ thống xã hội". (T. Parsons: " The Point of View of the Author", P. 333) "

Từ những định nghĩa trên, hai tác giả Hoài Nguyên và Đinh Khang Hoạt đã định nghĩa văn hóa như sau: "Văn hóa là một nền tư tưởng giảng về liên hệ giữa cuộc sống con người với tạo hóa để rồi thấy những liên hệ giữa con người với con người". Với nghĩa rộng này, văn hóa của một dân tộc có thể hiểu như là nếp sống (nhận thức, tư tưởng, phong tục, luật lệ, tín ngưỡng, kinh tế, giáo dục, v.v...) của dân tộc đó truyền từ đời này qua đời khác.

Từ định nghĩa của văn hóa như ở trên cho chúng ta thấy, muốn hiểu văn hóa của một dân tộc phải tham khảo và nghiên cứu lịch sử của dân tộc đó. Nói cách khác, là phải đọc lịch sử Việt mới hiểu được văn hóa Việt. Mặc dù công việc nghiên cứu, tham khảo, phân tích, biên soạn... lịch sử để phản ánh cho đúng với những gì đã xảy ra là lĩnh vực đòi hỏi chuyên môn, đạo đức và lương tâm nghề nghiệp của các nhà nghiên cứu và các sử gia. Nhưng mặt khác, đây cũng là nhiệm vụ chung của mọi người Việt ở trong những hoàn cảnh và vị trí có thể biết và cung cấp được những dữ kiện lịch sử đúng như "sự thật" được biết. Mặc dù, sớm hay chậm thì bí mật sẽ "bật mí" và "sự thật sẽ là sự thật" vẫn luôn đúng. Nhưng thời gian là yếu tố quan trọng không kém. Biết được sự thật sớm sẽ luôn tốt hơn. Nhìn vào lịch sử cận đại của thế giới nói chung và của Việt Nam nói riêng. Nếu đa số dân Việt biết được sự thật như đã xảy ra ngoài nước cũng như trong nước sớm hơn thì có lẽ dân tộc và đất nước VN đã phát triển theo một tiến trình tốt hơn như đang thấy hiện giờ. Tài nguyên và nhân lực của dân tộc, đất nước đã không bị hoang phí, xương máu của dân Việt đã không bị phí phạm một cách không cần thiết trong hơn nửa thế kỷ vừa qua. Vì tham vọng và quyền lợi của một thiểu số, những cơ hội để trở thành một con rồng trong vùng Đông Nam Á đã bị bỏ qua hoặc vượt mất, Việt Nam đã tự biến thành con giun, dân Việt trở thành nô lệ lao động, nô lệ tình dục cho các nước láng giềng. Nhìn lại lịch sử, có lẽ đây là lần đầu tiên xảy ra từ thời ông cha ta dựng nước. Những sự kiện (kinh tế, chính trị , tín ngưỡng, luật lệ, xã hội, đời sống của dân chúng...) đang xảy ra ở Việt Nam, trước mắt mọi người dân Việt, cho thấy một nền văn hóa giả tạo xây dựng dựa trên "sự giả dối" đi ngược lại với văn hóa chân chính của dân tộc xây dựng trên "sự thật" sẽ gặp bế tắc, không thể phát triển vững bền và tồn tại được, chắc chắn là sẽ bị đào thải với thời gian. Cái điều đáng buồn ở đây, những di hại của nền "văn hóa sai lầm" này sẽ trở thành gánh nặng trên vai cho những thế hệ sau đúng như câu nói nhân quả : "đời cha ăn mặn, đời con khát nước". Nhưng như vậy có công bằng cho các thế hệ Việt Nam đến sau không? Theo thiện nghĩ của cá nhân, như là một người dân Việt bình thường, với chút lương tâm và ý thức của bổn phận, trách nhiệm, hầu hết chúng ta sẽ phải hổ thẹn, xót xa khi nghĩ đến "món nợ" của mình với thế hệ tương lai, đến tiền đồ của dân tộc và đất nước.

Nhưng tại sao hiện giờ đa số người Việt Nam vẫn ngoảnh mặt quay lưng trước những sự giả dối, gian trá, vô liêm sỉ, sai trái và bất công của đời sống xã hội ... đang xảy ra trước mắt, tránh né đôi diện "sự thật", thản nhiên "cúi đầu rút cổ" mà đi? Đúng như Lão Tử đã nhận xét về ảnh hưởng của "văn hóa". Ở Việt nam, nền văn hóa dựa vào chủ nghĩa Marx-Lenin đã biến thành nền văn hóa dựa trên chủ nghĩa "Mackeno" (thuật ngữ của luật sư Lê Mai Anh), chủ nghĩa Mackeno là chủ nghĩa "Mặc Kệ Nó", chủ nghĩa thờ ơ, lãnh đạm, vô cảm, ai chết mặc bấy tiền thầy bỏ túi, chủ nghĩa của những người có quyền cho ai sống thì sống và cho ai chết thì phải chết, một thứ chủ nghĩa phi nhân tính. Chủ nghĩa ấy đang làm nhiễm độc cả xã hội và xã hội Việt Nam đang trở thành xã hội "Mặc Kệ Nó". Chủ nghĩa Marx-Lenin biến thành chủ nghĩa Mackeno ở Việt Nam cũng không có gì là kỳ dị và khó hiểu. Cách đây 15 năm, tiến sĩ Hà Sĩ Phu đã gọi nền văn hóa đó là "văn hóa tầm thấp", văn hóa tầm thấp trở thành văn hóa Mackeno cũng là một chuyện hợp lý lẽ và có thể hiểu được. Không biết sau văn hóa Mackeno, đảng cộng sản sẽ sáng tạo thêm nền văn hóa nào khác nữa không? Nhưng tháng 8, năm 2005 vừa qua trong lá thư gửi cho Bộ trưởng Văn Hóa ,Thông tin của Việt Nam, họa sĩ Nguyễn Minh Thành, đã nêu lên những cái mà anh gọi là văn hóa "giả dối" đang ngự trị tại Việt Nam. Theo anh đó là căn nguyên của nhiều tệ trạng tại Việt Nam như tham nhũng, như chuyện chính quyền áp đặt lối nghĩ và nếp sống lên người dân.

Dựa trên hiểu biết của nhân loại về ảnh hưởng tác động của "văn hóa" lên xã hội và con người từ thời Lão Tử (hơn 2500 năm trước), chúng ta có thể hiểu và đoán được hậu quả tai hại của nền văn hóa xây dựng dựa vào chủ nghĩa Marx-Lenin cho xã hội Việt Nam. Ngoại trừ một số ít còn kiên định (cuồng tín với chủ nghĩa cs), còn đa số, có lẽ chỉ bám vào đảng để bảo vệ quyền lợi đang có. Với sự sụp đổ của Liên xô, Đông Âu, chủ nghĩa cộng sản coi như đã "cáo chung", cả lý thuyết lẫn thực hành đã bị phá sản hoàn toàn. Chính quyền ở bốn nước cộng sản (Trung quốc, Việt Nam, Cuba, Bắc Hàn) còn lại hiện giờ, đặc biệt ở VN, thực chất chỉ còn là một tập đoàn mafia của tư bản đỏ, đang dùng bạo lực để cai trị và bảo vệ quyền lực. Một chính quyền như vậy, sớm hay muộn, cũng sẽ phải tan rã. Vấn đề lo lắng "lớn" của Việt Nam về mặt văn hóa, có lẽ là "mức độ" di hại mà những sai lầm của nền văn hóa Mác-Lê để lại cho thể hệ Việt Nam hiện giờ và những thể hệ tiếp nối?

Cái tai họa rõ ràng trước mắt là nền văn hóa Marx-Lenin đã làm cho một số lớn dân Việt hiện nay "thấy sai không dám nói, thấy đúng không dám làm". Sợ sệt, không chân thật, thiếu dũng cảm trước những áp bức, bất công, ngược lý lẽ, hủ hóa,... của giai cấp thống trị, như họa sĩ Nguyễn minh Thành đã nhận xét trong cuộc phỏng vấn của đài RFA. Ngay cả một số lớn những người cầm bút (làm văn hóa nói chung) cũng không có đủ sĩ khí để "nói" lên sự thật và cảm xúc thật sự mà chỉ viết hay làm theo "đơn đặt hàng" để được yên thân. Tệ hơn, một số người còn cố ý viết sai sự thật và trái với lương tâm để thăng quan tiến chức. Nếu mọi người Việt đều có thái độ như vậy thì tương lai của dân tộc và đất nước sẽ đi về đâu? Có phải đây là một tai họa lớn cho dân tộc Việt không? Và làm sao VN phát triển theo kịp đà tiến hóa của thế giới?

Trong chuyến thăm Mỹ tháng 6, năm 2005, Phan Văn Khải đã ngỏ lời nhờ một số trường đại học của Mỹ giúp Việt Nam xây dựng một trường đại học với đẳng cấp quốc tế. Đáp lại yêu cầu này, Thomas Valley, Giám đốc chương trình Việt Nam của trường đại học Harvard, một trong những sáng lập viên của VEF (The Vietnam Education Foundation) đã soạn thảo một đề cương gửi đến chính phủ Việt Nam. Trên trang báo điện tử Vietnam.net, Việt Nam đang ồn ào thảo luận về việc này. Dù không sống ở Việt Nam, nhưng nghe những tin tức như vậy cũng mừng cho quê mẹ của mình, rồi chợt nghĩ đến thực tế của xã hội VN niềm vui mừng biến mất ngay. Nguồn gốc sức mạnh của Tây phương là khoa học, khoa học là những phương pháp tìm ra sự thật, nếu không tôn trọng sự thật thì làm sao có được công trình khoa học. Và ở nước ta thì "sự thật" không được đề cao và tôn trọng. Cho nên chữ khoa học dùng ở Việt Nam không cùng nghĩa với chữ khoa học của Tây phương. Cộng thêm chính sách cực kỳ văn hóa Tây phương của chính quyền cộng sản Việt Nam, mà trong đó phần cốt lõi là chủ nghĩa cá nhân, ý thức nhân quyền, thể chế dân chủ tự do... trong khi đó lại mơ tưởng xây dựng một trường đại học đạt tiêu chuẩn quốc tế, và xây dựng Việt Nam thành một nước văn minh giàu mạnh dựa trên khoa học là một việc mâu thuẫn và rất khó mà thành công.

Như đã nói ở phần trên là muốn hiểu văn hóa Việt phải đọc lịch sử Việt, và nếu lịch sử không đúng như sự thật thì sẽ dẫn tới hiểu văn hóa Việt sai bét. Nói cách khác, là lịch sử tốt hay xấu cũng phải là sự thật đã xảy ra. Hiện nay, ở VN, chương trình lịch sử được dạy ở bậc trung học chỉ là một phần của quá khứ được chọn lọc, một phần do tưởng tượng và chế biến (ví dụ như trường hợp Lê Văn Tám) để minh họa lý thuyết duy vật và đề cao công lao của đảng cộng sản. Thêm vào đó, có rất nhiều sách vở do nhà nước xuất bản xuyên tạc và bóp méo cả lịch sử thế giới. Hiểu biết sai về lịch sử sẽ dẫn đến những nhận thức sai lầm về văn hóa Việt và văn hóa thế giới. Và với đường lối giáo dục nhét vào đầu trẻ em những kiến thức giả dối để biến họ thành những cái loa, hay con két lặp lại những sự giả dối để phục vụ cho chế độ thì việc xây dựng một trường đại học đạt tiêu chuẩn quốc tế dưới sự lãnh đạo của đảng cộng sản Việt nam là một việc hoang tưởng giống như tham vọng xây dựng thế giới đại đồng theo lý thuyết cộng sản.

Hiện giờ cũng khó mà đo lường hoặc đoán được mức độ di hại của văn hóa Marx-Lenin sẽ để lại cho các đời sau và không biết khi nào Việt Nam mới có thể hàn gắn được những chấn thương văn hóa trầm trọng do chế độ cộng sản gây ra từ khi ông Hồ Chí Minh nhập cảng chủ nghĩa cộng sản vào Việt Nam cho đến ngày nay? Nhưng điều trước mắt như họa sĩ Minh Thành viết: "tôi luôn mơ ước có một chính quyền tốt hơn cho dù là đảng nào cũng được và tôi biết, không ít người cũng nghĩ như vậy". Tự do, dân chủ có lẽ là ước vọng của đa số người dân Việt nam. Làm con người có tự do trong một xã hội tự do. Một ước mơ bình thường nhưng vẫn còn là ước mơ cho hơn 80 triệu người dân Việt Nam.

Lý Lạc Long
(TTL/TCT/MAI/16/3/06)